

Läkemedel vid krånglande mage och tarm – inte så krångligt alls

Vuxna

Eva Pettersson, *Sjukhusapotekare*

Leg Apotekare, Med dr

Läkemedel, Vårdkvalitetsenheten, Region Norrbotten, Sunderby sjukhus

eva.e.pettersson@norrboten.se

MEN VANLIGT! Prevalens

- Förstoppning (se Rom-kriterier; mkt förenklat vuxna < 3 tarmtömningar/vecka och ej IBS) Indelas ofta i slow-transit (passage > 4 dygn) resp förstoppning orsakad av bäckenbottendysfunktion (tarmtömningsbesvär).
 - 20-40% av äldre över 65 år besväras av förstoppning. På särskilt boende i Sverige är mer än varannan förstoppad
 - Vuxna ca 20% av ♀ och 8% av ♂
- Diarré (vuxna >3 lösa avföringar/dygn; kronisk > 4 veckor)
 - Prevalens dåligt studerat, men en studie visade på att 16% av svenskarna någon gång per månad uppgav att de hade diarrébesvär.

Vad kan och ska man göra innan läkemedel blir aktuellt?

För 2500 år sedan:

- Observera allt.
- Studera patienten snarare än sjukdomen.
- Utvärdera ärligt.
- Understödja naturen.

Det hen inte kan avhjälpa skall hen låta vara. Vad gäller behandlingar skall man hjälpa patienten eller åtminstone inte ställa till någon skada!!!

Idag år 2018 – samma lika ...

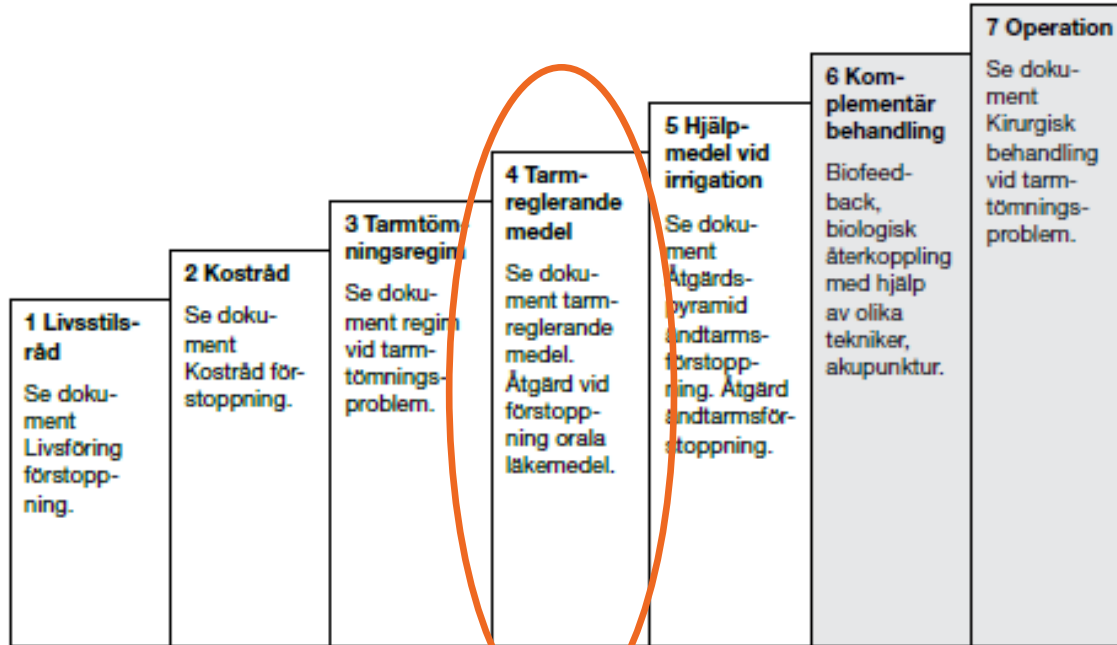
Innan behandling är det betydelsefullt att

- Ta reda på personens tidigare tarmfunktion.
- Toalettvanor
- Kostvanor
- Fysisk aktivitet
- ADL-förmåga
- Medicinsk historia inkl utlandsvistelse som kan ha samband med mage-/tarmproblematiken.
- Medicinering
- Hur ser ditt liv ut egentligen?? Stress eller andra förändringar i livssituationen

Får en hint om vad som ligger bakom förstoppningen och om möjligt justeras dessa faktorer i första hand. Innan man börjar behandla med läkemedel bör man pröva andra metoder.

Åtgärdsstrappa förstoppning

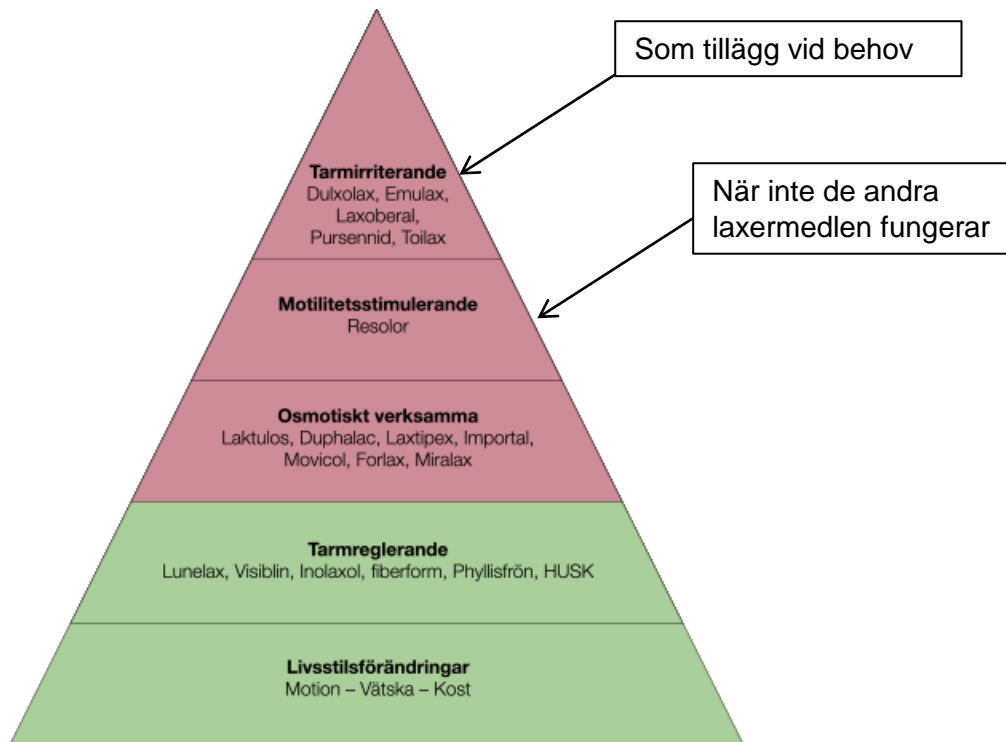
Läkemedel som kan ge tarmtömningssvårigheter

- Antacida
- Antikolinergika
(ex Propavan, Atarax, Tolterodin)
- Antihistaminer
- Diuretika
- Järntabletter
- Kalciumblockare (hjärtselektiva)
 - Verapamil, diltiazem
- Kalktabletter
- Neuroleptika (ex klozapin)
- NSAID
- **Opiater**
- Tricykliska antidepressiva (ex amitriptylin)
- Vinkaalkoloider (L01CA)

Och såklart:

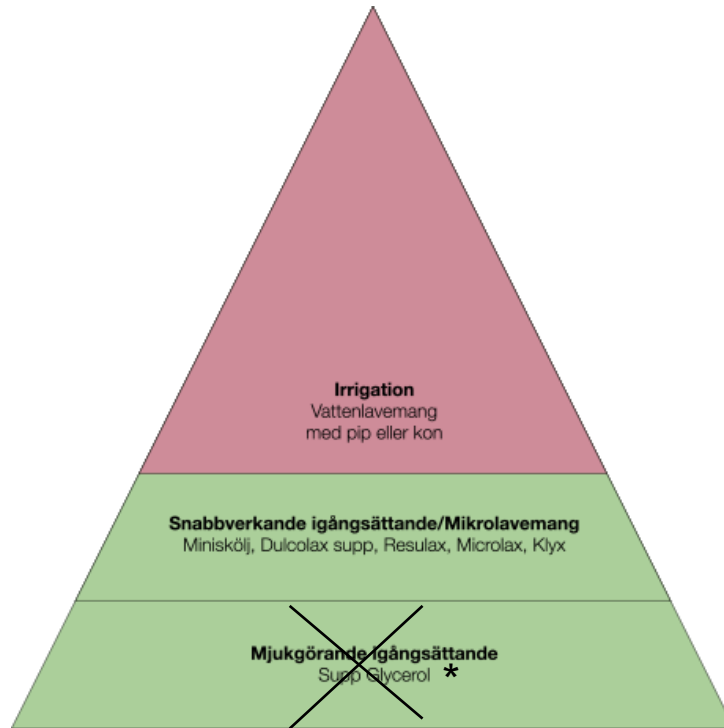
- Kolestyramin (gallsyrebindare)
- Loperamid

Åtgärdspyramid förstoppning

Källa:
Nikola.nu

Åtgärdspyramid ändtarmsförstoppning

Källa:
Nikola.nu

* Glycerol supp tillhandahålls ej via apoteken idag, välj annat.

Vad har vi då att tillgå i läkemedelsarsenalen?

Receptbelagt eller inte?	Inom förmånen?	Graviditet och amning
Rx=Receptbelagt	F= förmån	 Ok
(Rx) = vissa förpackningar receptbelagda	EF=Ej förmån	 Ej ok
OTC = Over-the-counter = Receptfritt	(F)=begränsad förmån	 Tveksamt, se spc
	Ff=vissa förpackningar inom förmånen	 Tveksamt vid graviditet, ej vid amning, se spc
		 Ej vid graviditet, tveksamt vid amning, se spc

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förman?	Styrka	Dosering	Effekt
A06A C	Bulkbildande laxermedel	Fibrer. Binder vatten, ger mjukare konsistens och större volym (bulkeffekt), vilket stimulerar peristaltiken. Rek fiberintag ca 25 g/dag DRICKA tillräckligt! Ej till patienter med bäckenbottendysfunktion, utvidgad colon (megacolon).				
A06A C01	Loppfrö och vitt loppfrö (ispaghulaskal) Lunelax® Visiblin® Visiblin - S® S=sötad m sorbitol	Granulat och pulver till oral suspension i dospåse el burk	OTC Ff	3,3 g 3,66g 3,52 g ispaghula	7,5 ml/1 dospåse x 3-1/dygn Lunelax® 10 ml/1 dospåse x 1-3 /dygn Visiblin® Visiblin - S®	Full effekt efter 3-7 dygn
A06A C03	Sterkuliagummi Inolaxol®	Oralt granulat Oralt pulver Dospåse el plastflaska	OTC F	1 g gran 0,8 g sterkulia-gummi 1 g pulver ca 1 g sterkulia-gummi	5/4 g (og/op) x1-3 (En dospåse eller en kapsyl)	Olösliga kostfiber som ej bryts ned

Finns även kosttillskott m psylliumfröskal t ex Husk Classic fiber och Husk fiber mjölksyra.

Pajalagröt

1 liter färdig gröt (4-6 portioner)

½ dl linfrön

¼ dl russin

½ dl katrinplommon, hackas i små bitar

½ dl aprikoser, hackas i små bitar

ev lite salt

7 dl vatten

Allt lägges i blöt kvällen före.

*Tillsätt nästa morgon **1 dl havrekli och 2 dl fiberhavregryn**, rör om.*

Kokas 3-5 minuter under omrörning hela tiden, annars finns det risk för att det bränns vid.

Eventuellt får man tillsätta lite mer vatten.

För finare konsistens kan man mixa gröten innan fiberhavregryn & vetekli tillsätts.

- Dosering utifrån behov. T ex 2-5 ggr/vecka.
- Om nedsatt tarmperistaltik, kan vara nödv att fortsätta med motilitetsstimulerande laxermedel
- Erfarenheter att det även fungerar till diabetiker.

Fruit and fibre (Pajala porridge) in the prevention of constipation.
Wisten A, Messner T.
Scand J Caring Sci. 2005 Mar;19(1):71-6.
PMID: 15737169

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förman?	Styrka	Dosering	Effekt
A06AD	Osmotiskt aktiva laxermedel					Kan ges till diabetiker
A06A D11	Laktulos Duphalac®, Lactulose®, Laktulos®	Oral lösning	OTC F	670 mg/ml	Initialt 30 ml, underhållsdos 10- 25 ml, engångsdos morgon eller uppdelat x2	Disackarid (galaktos och fruktos). De syror som bildas vid nedbrytningen i tarmen binder vatten osmotiskt.
A06A D12	Laktitol Importal Ex-Lax®	Oralt pulver i dospåse	OTC F	10 mg	Initialt 20 g, efter några dagar 10 g morgon eller kväll	Disackarid (galaktos och sorbitol)
A06A D15	Makrogol Forlax®, Forlax Junior®, Omnilax®	Pulver till oral lösning i dospåse	(Rx) F	10 mg	10-20 g (1-2 dospåsar) per dag	24-48 h efter administrering Makrogol mer effektivt än de två ovanstående.
A06A D65	Makrogol kombinationer Lacrofarm®, Laxido Apelsin®, Laxido Junior®, Laxiriva®, Laxogol®, Movicol Junior Neutral®, Moxalole®, Omicol®	Pulver till oral lösning i dospåse Oral lösning i dospåse	(Rx) (F)	Se *	1-3 dospåsar dagligen Fekalom: 8 dospåsar inom 6 h	Kronisk förstoppning eller fekalom * Makrogol 3350 13,125 g Natriumklorid 350,7 mg Natriumvätekarbonat 178,5 mg Kaliumklorid 46,6 mg Utsp i 125 ml vatten: Natrium 65 mmol/l Klorid 53 mmol/l Vätekarbonat 17 mmol/l Kalium 5,4 mmol/l

Gas!

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förmån?	Styrka	Dosering	Effekt
A06A B	Tarmirriterande medel					
A06A B02	Bisakodyl Dulcolax® Toilax®	Enterotablett Supp	(Rx) Ff (Rx) (F)	5 mg 10 mg	1-4 tabl vb (till natten) 1 per dag	Efter 6-10 h Efter 10-30 min
A06A B06	Sennaglykosider Pursennid Ex-Lax®	Tablett	OTC EF	12 mg	2-4 tabl till natten Max 6 tabletter	Efter 8-12 h
A06AB08	Natriumpikosulfat Laxoberal®, Cilaxora®	Orala droppar, lösning	OTC F	7,5 mg/ml	10-20 drp till kvällen	Efter ca 10 h * Skralt m bra studier, men baserat på erfarenhet
A06A B58	Natriumpikosulfat, kombinationer Picoprep® CitraFleet®	Pulver till oral lösning	Rx F		Inför undersökning/op	+ magnesiumoxid och citronsyra

Rx=Receptbelagt

(Rx) = vissa förpackningar receptbelagda

OTC = Over - the - counter = Receptfritt

F= förmån

(F)=begränsad förmån

Ff=vissa förpackningar inom förmånen

EF=Ej förmån

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förmån?	Styrka	Dosering	Effekt
A06AA01	Paraffin flytande (mineralolja)	oral emulsion oral lösning	OTC F EF	300 ml	30-90 ml oral emulsion = 15 - 45 ml oral lösning enkeldos eller flera doseringstillfällen	Tillfällig förstoppning ex sfinkterruptur, men även inom palliativ vård. Effekt efter 6-8 h. Minskat återupptag av vatten från tarmen, vilket ger ökad volym (bulkeffekt) och smörjande effekt. Upplys om alkoholinnehåll*
A06	Glaubersalt $\text{Na}_2(\text{SO}_4) \cdot 10 \text{H}_2\text{O}$	Pulver till oral lösning 75 g	Rx EF	-	1-2 tsk i ett glas vatten (för laxerande effekt)	Milt laxerande (Läkemedlet används nu uteslutande (?) som antidot överdos bariumföreningar). Finns dock som hälsokostpreparat.
A06	Ricinolja	Oral lösning	OTC	60 ml	15-60 ml som engångsdos 16 h före undersökning/kir ingrepp	Tarmirriterande laxermedel. Omv till ricinolsyra som ger ökad peristaltik. Effekt efter 2-3 h. Ej för långvarigt bruk.
A06	Sorbitol flytande	Oral lösning	Rx EF	70%	30 ml i 2-4 dagar Underhållsdos 10-15 ml på morgonen	Funktionell förstoppning. Milt laxerande. Osmotiskt verkande binder vatten – ökad volym (bulkeffekt)
A06	Magnesiumsulfat	Pulver till oral lösning	Rx EF	-	2-4 tsk i 2,4 dl vatten	Osmotiskt verkande i tarmen.

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förmån?	Styrka	Dosering	Effekt
A06A G	Klyзма					
A06A G02	Bisakodyl Toilax®	Rektalsusp	Rx F	10 mg	En tub	5-15 min Hämmar absorption av vätska i tarmväggen, smörjande
	Sorbitol Resulax®	Rektallösning	OTC Ff	850 mg/ml	En tub 8,5 g	5-15 min Ökar vatteninnehållet, smörjande effekt
	Dokusat/Sorbitol Klyx®	Rektallösning 120 eller 240 ml	OTC F	1mg/ml + 250 mg/ml	1 klyx	5-20 min Ökar vatteninnehållet och sorbitol även smörjande effekt
	Natriumcitrat + Natriumlaurylsulfacetat (även sorbitol) Microlax®	Rektallösning	OTC Ff	90mg/9 mg per ml	En tub (5 ml) 450 mg/45mg	Osmotiskt plus Na-laurylsulfacetat som är ytaktivt

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förman?	Styrka	Dosering	Effekt
A06A H	Perifera opioidreceptorantagonister					
A06A H01	Metylnaltrexon-bromid Relistor®	Inj vä lösning	Rx F	12mg/ 0,6 ml	8-12 mg sc efter behov upp till en gång dagligen	Vid opioidframkallad förstoppning hos patienter med kronisk smärta eller i palliativ vård
A06A H03	Naloxegol Moventig®	Tablett	Rx (F)	12,5 och 25 mg	25 mg/dag Börjar med 12,5 om måttlig- eller allvarlig njurinsufficiens Tas på morgonen	Vid opioidframkallad förstoppning då otillfredsställande svar på laxermedel. Tid till tarmtömning median 5-13 h för 25 mg, längre för 12,5 mg

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förmån?	Styrka	Dosering	Effekt
A06A X	Övriga medel vid förstoppning					
A06A X02	Relaxit® Natriumvätekarbonat 617 mg, kaliumbitartrat 917 mg, kalciumsilikat 120 mg, lecitin 100 mg	Supp	OTC EF	-	1-3 supp vb	Skum med koldioxid, en utvidgning av ampulla recti, stimulerar reflexmekanismen. Effekt inom 1 h
A06A X04	Linaklotid Constella®	Kaps	Rx (F)	290 µg	1 kaps x1 30 min före måltid	Vid IBS-C guanylatcyklas-C (GC-C)-receptoragonist med visceral smärtstillande och sekretorisk verkan.
A06A X05	Prukaloprid Resolor®	Tabl	Rx (F)	1 mg 2 mg	2 mg x 1 1 mg om äldre, svårt nedsatt njur- eller leverfunktion. Kan ökas till 2 mg till äldre och de med nedsatt leverfunktion om det tolereras	Kronisk förstoppning med otillfredställande resultat av andra laxantia selektiv 5-HT ₄ -serotoninreceptoragonist, ökar tarmrörelserna. Om ej effekt efter 4 v, andra orsaker? annan behandling?

Lavemang

När volymen i tillgängliga klyfsma inte räcker till:

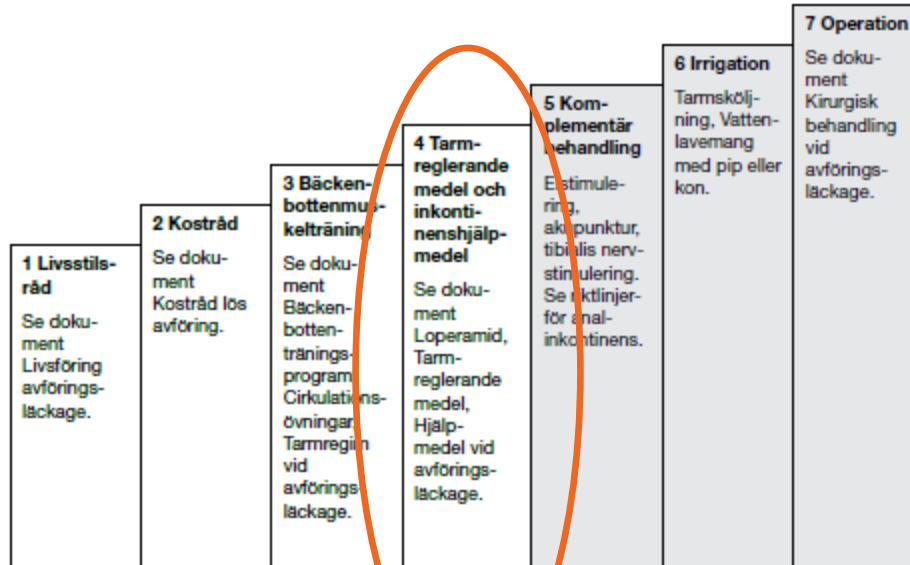
- Vattenlavemang, vid tömning av tjocktarm eller delar av den
- Alternativ är ffa vid hård avföring i rektum så kallat Visbylavemang: ½ liter standardmjölk ljummas. Tillsätt två matskedar sirap. Lavemanget ges via lavemangpåse.

Nu finns det väl ändå inte några fler läkemedel mot förstoppning?

- Gastrografin (hypertont kontrastmedel) oralt eller som lavemang
- Mer experimentellt: Misoprostol 200 µg /dygn till vad ökas med 200 µ/vecka tillsammans med makrogol utan elektrolyter; Kolkicin 1 mg/dag
- Glyceryltrinitrat, Rectogesic[®], nitroglycerinliknande substans som appliceras intraanalt vid analfissurer. Relaxerar glatt muskulatur ger ökad blodcirkulation/initiering av läkning
- Medel för att minska smärta vid defekation, lokalanestetika.

Åtgärdsstrappa avföringsläckage

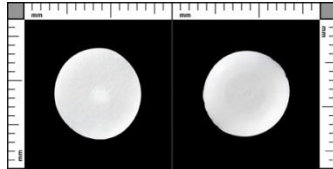

Läkemedel som kan ge lös avföring

- Antacida
- Antibiotika
- Antidepressiva
- Metformin
- Antiobesitasmedel perifert verkande (hämmar fettupptag i tarmen - orlistat)

- Laxermedel – of course ...

Vad har vi här att tillgå i läkemedelsarsenalen?

ETT preparat dominerar

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förmån?	Dosering	Effekt
A07DA03/05	Loperamid Loperamid®, Dimor®, Imodium® Lopacut®,	Tablett, kapsel, munsönderfallande tablett, (oral lösning avreg.)	(Rx)	Dos 1: 4 mg, sedan utifrån diarré 2 mg till; Totalt 2-16 mg/dygn	Inom 0,5 h; varar 8-12 h. Syntetisk opioid, ej CNS i terapeutiska doser Tarmperistaltiken minskar Analsfinktertonus ökar *Otillräckligt underlag för gravida, höga doser ökad fosterdödlighet kanin/råtta.
A07DA53	Loperamid/dimetikon (simetikon) Imodium®Plus Imolepsim® Dimor®Comp	Tablett 2mg/125 mg	OTC EF	Har dock maxdos enligt spc 8 mg/dag	
A07DA02	Opiumtinktur Dropizol®	Droppar 10mg/ml	Rx F	5-10 dr x 2-3 Max 1ml (=19dr=9,5 mg morfin) per tillfälle och max 6 ml (=114 dr = 57 mg morfin) per dygn	Allvarlig diarré när loperamid ej fungerar el komplement till. Effekt varar 3-4 h. * Neonatal abstinens
A07DA	Kodeinfosfat	Oral lösning 5 mg/ml	Rx F	3-12 ml (15-60 mg, motsv 11,1-44,4 mg kodein)	Stor effektvariation pga förhöjd eller minskad CYP2D6 -aktivitet. * Neonatal abstinens
A07DA06	Eluxadolin Truberzi®	Tabl 75, 100 mg	Rx F	100 mg x 2, om ej tolereras 75 mg x 2	IBS med diarré (IBS-D). Verkar på opioidreceptorer i tarmen.

Övriga läkemedel vid diarré

- Vätskeersättning – köpa ”färdig” eller blanda själv
- Meteorism - gaser:

ATC	Läkemedel	Tillgängliga läkemedelsformer	Recept? Förmån?	Dosering	Effekt
A03AX13	Dimetikon (simetikon) Minifom® Dimetikon® Imogaze®	Kapsel 100, 200, 240 mg Droppar 100 mg/ml	OTC Ff (ej droppar och sjukhusförp)	1-2 kapslar à 100 mg eller 1 kapsel à 200 mg 3-4 gånger dagligen Spädbarnskolik: 10 drp före varje måltid	Full effekt efter ett par dygn. Ytaktivt, bryter ned skum som bildas pga ökat gasinnehåll. Ger minskad känsla av uppsväldhet o gaser.

- Behandlar orsaker t ex
 - C10AC01, Kolestyramin (Questran®) vid gallsyraindicerad diarré.
4 g kolestyramin x 2-4 per dygn, individuell dosering. Terapisvar bör ses inom 3 dagar.

Ställer vi till med någon skada??

- Elektrolytrubbningar
- Vätskeretention
- Bulkmedel om opioidbehandling
- Vid misstänkt - eller säker malign förträngning – försiktighet med motorikstimulerande medel (kan prova med en försiktig dos om man är osäker).

Ställer vi till med någon skada??

- Loperamid – Nej, inte om man tar hänsyn till kontraindikationer och behandlar med vanliga doser

Allvarliga hjärtproblem - missbruksdoser
(eufori i höga doser)

Behandling Beslut och riktlinjer Läkemedel

Varnar för höga doser antidiarréläkemedel

FDA varnar för allvarliga hjärtproblem i samband med höga doser av antidiarréläkemedlet Imodium, loperamid. I Sverige ser man över inrapporterade fall.

17 juni 2016, klockan 11:36 2

AMNE Biverkningar Fda Imodium Läkemedel Läkemedelsverket

Varning

f t in e p

Genom att ta högre doser än de rekommenderade för diarréläkemedlet Imodium, loperamid, kan allvarliga biverkningar i form av hjärtproblem uppstå, varnar den amerikanska läkemedelsmyndigheten, FDA.

Missbruk eller felaktig användning av läkemedlet kan resultera i allvarliga hjärtproblem som kan leda till dödsfall, skriver myndigheten på sin hemsida. Risken för allvarliga hjärtproblem, inräknat onormal hjärtrytm, kan öka när höga doser av loperamid tas med flera olika läkemedelstyper som interagerar med loperamid.

De flesta inrapporterade fallen av allvarliga hjärtproblem har uppstått hos personer som avsiktligt missbrukat och tagit höga doser av loperamid i försök att självbehandla opiodabstinenssymtom, eller för att uppnå en känsla av eufori, uppger myndigheten.

Tarmirriterande medel

- Finns inte några övertygande evidens för att kroniskt bruk av dessa skulle skada kolon/enteriska nervsystemet
- Ökar inte risken för kolorektalcancer eller andra tumörer

**Glöm inte att utvärdera och avsluta
läkemedelsbehandlingen när behov inte
längre finns!!!**

TACK!

